

mental processes (perception, memory, formation of concepts, problem solving, imagination and logic), personal system of conduct.

It is considered that the disclosure of the issues of the development of diagnostic tools of self-presentation activities of English teachers may be a promising direction of further research.

Key words: *English teacher, professionalism, self-presentation activity, forms of self-presentation, means of influence.*

УДК 379.817

С. В. Гудим, М. П. Гудим
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

На основі вивчення й гігієнічної оцінки умов та організації дозвілля школярів визначено низку несприятливих факторів, що можуть негативно впливати на стан здоров'я дітей. Встановлено, що майже половина респондентів (42,01±2,16 %), вільний від навчання час проводить за комп'ютером, що провокує у 47,27±2,19 % учнів виникнення скарг на погане самопочуття. Визначено, що серед причин скарг дітей у всіх вікових групах переважають тривалі заняття в школі (42,59±2,17 %). Друге місце серед причин скарг у дітей займає тривале виконання домашнього завдання (30,09±2,01 %), третє місце – фізичні навантаження на уроках фізичної культури (27,18±1,95 %).

Оцінка робочого місця дітей під час виконання домашнього завдання дозволила встановити вірогідний кореляційний зв'язок між невідповідністю робочого місця гігієнічним вимогам і наявністю скарг ($r=0,45$, $p<0,05$).

Ключові слова: *дозвілля дітей, соціально-побутові умови, стан здоров'я, комп'ютерні ігри, скарги, школярі.*

Постановка проблеми. Ураховуючи тенденцію до погіршення стану здоров'я дітей і підлітків в Україні, розробка заходів, спрямованих на його збереження та зміцнення, є однією з найважливіших державних проблем [2, 114; 4, 194].

У Законі України «Про охорону дитинства» (№ 2402-III від 26.04.2001 р.) визначено, що суспільство й держава відповідальні за рівень здоров'я дітей і забезпечують сприятливі умови навчання, праці, побуту та відпочинку, вирішення екологічних проблем і вдосконалення медичної допомоги.

Загальновідомо, що погіршення стану здоров'я дітей у період онтогенезу від 6 до 17 років, що співпадає з періодом навчання у школі, збільшується за рахунок впливу на дитячий організм факторів навколишнього середовища. Особливо гостро простежуються негативні зміни у стані здоров'я дітей у період початку навчання, коли якісна перебудова морфофункціонального дозрівання базових мозкових процесів у 6–7-річній дитини співпадає з різкою зміною соціальних умов [5, 42–43; 7, 187].

Аналіз актуальних досліджень свідчить про те, що до негативних зрушень у стані здоров'я сучасних школярів належать стрімке збільшення кількості захворювань із хронічним перебігом патологічного процесу, зниження рівня фізичного розвитку дітей та зростання кількості осіб із наявністю його дисгармонійних форм [1, 310; 6, 3]. Крім того, негативні

фактори навчально-виховного процесу в сучасній загальноосвітній школі (розумове та емоційне перевантаження, знижена рухова активність, нераціональне харчування, порушення санітарно-гігієнічних вимог) також призводять до погіршення фізичного та психічного здоров'я дітей [2, 115; 5, 43].

Однак, встановлено залежність рівня здоров'я дітей шкільного віку від ступеня обтяженості негативними мікросоціальними, біологічними і психологічними факторами, як на рівні внутрішньошкільного, так і позашкільного середовища [9, 27–28]. Для способу життя сучасних школярів на фоні інтенсифікації навчального навантаження характерною є шкільна гіпокінезія, причини якої зумовлені перевантаженням навчальними заняттями, і, як наслідок, тривалим виконанням домашнього завдання, у тому числі за комп'ютером, що зменшує час активного відпочинку та дозвілля дітей. Крім того, незадовільні умови відпочинку дітей у позашкільний час є одним із чинників, що зумовлюють ризик формування передумов до виникнення негативних зрушень адаптаційних ресурсів організму та зростання рівня захворюваності дітей у період навчання [8, 220].

Мета статті – оцінити умови організації дозвілля дітей шкільного віку.

Методи дослідження. Матеріалом для проведення дослідження слугували дані, отримані в результаті анкетування дітей за спеціально розробленою анкетною, питання якої дозволили визначити наявність скарг у дітей і причини їх виникнення, проведення вільного часу та гігієнічних умов навчання й відпочинку вдома. У дослідженні брали участь 520 дітей 6–17 років м. Суми.

Аналіз результатів проведено з урахуванням трьох вікових груп: молодшого (7–10 років), середнього (11–14 років) та старшого шкільного віку (15–17 років) [3].

Отримані дані підлягали математичній і статистичній обробці за допомогою прикладної програми «STATISTICA 8.0».

Виклад основного матеріалу. У результаті аналізу даних анкетування дітей шкільного віку про організацію дозвілля визначено, що майже половина респондентів ($42,01 \pm 2,16$ %) у вільний від навчання час захоплюється комп'ютерними іграми (рис. 1). Причому, частка дітей середнього шкільного віку ($49,48 \pm 2,19$ %), які «відпочивають за комп'ютером» вірогідно вища за частку дітей молодшого ($24,22 \pm 1,88$ %), ($t=8,75$; $p<0,001$) та старшого шкільного віку ($26,30 \pm 1,93$ %), ($t=7,94$; $p<0,001$). Крім того, і серед дітей 6–10 років виявлено невітшну тенденцію в боротьбі з гіпокінезією, оскільки $48,72 \pm 2,19$ % осіб проводять дозвілля за переглядом телепередач.

Імовірно, дана ситуація пов'язана з тим, що в умовах зайнятості батьків дитину краще залишити вдома та убезпечити від негативного впливу вуличного середовища. Таким чином, комп'ютер і телевізор для дітей залишається найбільш цікавою та доступною розвагою.

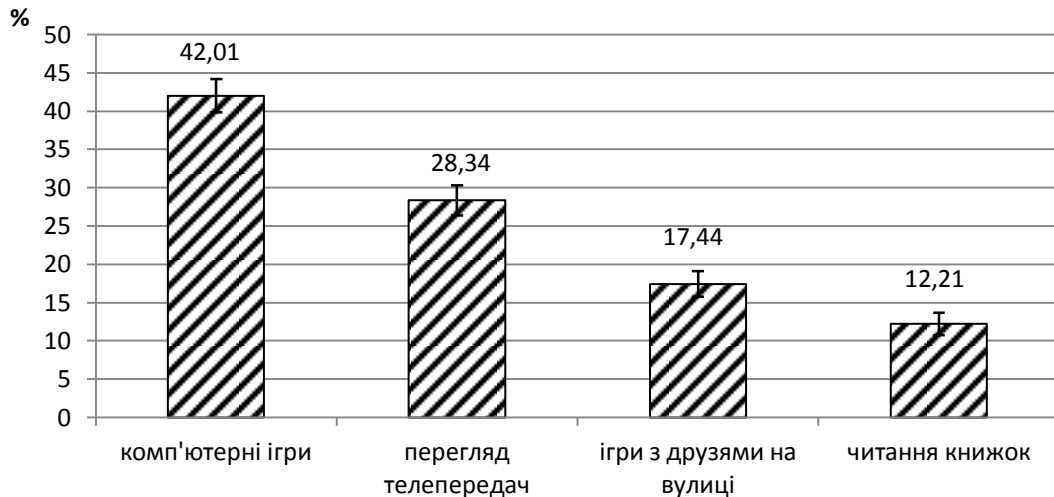

Рис. 1. Проведення дозвілля дітьми шкільного віку

Крім того, проведення значного часу дітей за комп'ютером і за переглядом телепередач може бути пов'язано ще з тим, що найбільша кількість школярів ($68,02 \pm 2,05$ %) у вихідні дні залишається вдома, $12,50 \pm 1,45$ % дітей проводять вихідні дні в сільській місцевості та лише незначна частка респондентів виїздить з родиною на прогулянки за місто ($10,03 \pm 1,32$ %) і перебуває на дачі ($9,45 \pm 1,28$ %).

Разом із вивченням організації дозвілля учнів визначено чинники, що провокують скарги та впливають на самопочуття дітей.

Найбільший відсоток скарг зафіксовано серед дітей середнього шкільного віку ($47,27 \pm 2,19$ %). Питома вага дітей молодшого та старшого шкільного віку, які скаржилися, становила $27,27 \pm 1,95$ % і $25,45 \pm 1,91$ % осіб відповідно.

Серед респондентів 11–14 років переважали скарги на загальну слабкість зі швидким стомленням та головну біль і запаморочення ($39,81 \pm 2,15$ % і $47,00 \pm 2,19$ %) відповідно, порівняно із дітьми молодшого ($25,67 \pm 1,92$ %; $t=4,91$; $p<0,001$) і ($33,80 \pm 2,07$ %; $t=4,38$; $p<0,001$) відповідно та старшого шкільного віку ($26,39 \pm 1,93$ %, $t=4,64$; $p<0,001$) і ($27,33 \pm 1,95$ %, $t=6,71$; $p<0,001$). Ймовірно, що пубертатний період (11 – 14 років) супроводжується гормональними змінами в організмі та позначається на загальному самопочутті дітей.

Слід зазначити, що найбільшу кількість скарг у дітей усіх вікових груп провокують тривалі заняття у школі ($42,59 \pm 2,17$ %). Друге місце серед причин виникнення скарг респонденти визначають для тривалого виконання домашнього завдання ($30,09 \pm 2,01$ %), третє місце – для фізичних навантажень на уроках фізичної культури ($27,18 \pm 1,95$ %).

Між невідповідністю робочого місця гігієнічним вимогам і наявністю скарг у дітей встановлено вірогідний кореляційний зв'язок ($r=0,45$, $p<0,05$), що пояснюється значною питоною вагою дітей, які виконують домашнє завдання за непристосованим для письма столом ($50,00 \pm 2,19$ %) і може негативно позначатися на формуванні правильної постави. Заслуговує

уваги той факт, що робоче місце за непристосованим столом має $64,86 \pm 2,09$ % дітей молодшого шкільного віку, що може впливати на якість підготовки домашнього завдання.

Крім того, $27,91 \pm 1,97$ % респондентів указують про виконання домашнього завдання, сидячи на дивані перед телевізором, а $27,33 \pm 1,95$ % дітей читають, лежачи в ліжку.

Слід зазначити, що від правильно організованого робочого місця залежить положення дитини під час виконання письмового завдання ($r=0,31, p<0,05$).

Таким чином, загальне самопочуття дітей залежить не тільки від факторів внутрішньошкільного середовища, а й від умов навчання вдома та організації дозвілля й відпочинку.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

1. У результаті аналізу організації дозвілля дітьми шкільного віку визначено, що $42,01 \pm 2,16$ % респондентів у вільний від навчання час захоплюється комп'ютерними іграми, $28,34 \pm 1,98$ % осіб переглядає телепередачі, $17,44 \pm 1,66$ % осіб відпочивають з друзями на вулиці і незначна частка дітей ($12,21 \pm 1,44$ %) віддає перевагу читанню книжок.

2. Серед визначеного контингенту дітей переважали скарги на загальну слабкість із швидким стомленням та головну біль і запаморочення ($43,60 \pm 2,17$ % і $31,40 \pm 2,04$ %) відповідно, що може свідчити про недостатнє перебування дітей на свіжому повітрі. На думку респондентів, найбільшу кількість скарг серед дітей усіх вікових груп провокують тривалі заняття у школі ($42,59 \pm 2,17$ %).

3. Визначено, що $50,0 \pm 2,19$ % дітей виконують домашнє завдання за непристосованим для письма столом, що може негативно вплинути на формування правильної постави та на якість підготовки домашніх завдань.

Між невідповідністю робочого місця гігієнічним вимогам і наявністю скарг у дітей встановлено вірогідний кореляційний зв'язок ($r=0,45, p<0,05$).

Перспективами подальших досліджень є оцінка дозвілля дітей, які займаються у спортивних секціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гігієнічні проблеми донозологічної діагностики негативного впливу факторів сучасних інформаційних навантажень на стан здоров'я дітей / І. П. Козярін, О. П. Івахно, В. В. Чорна [та ін.] // Гігієна населених місць. – 2010. – Вип. 55. – С. 310–317.

2. Даниленко Г. М. Вплив соціально-гігієнічних та соціально-педагогічних факторів внутрішньошкільного середовища на функціональний стан учнів початкової школи / Г. М. Даниленко, Л. В. Подрігало, С. А. Пашкевич // Вестник гигиены и эпидемиологии. – 2008. – № 1. – С. 114–118.

3. Даценко І. І. Профілактична медицина : загальна гігієна з основами екології / І. І. Даценко, Р. Д. Габович. – [2-е видання]. – К. : Здоров'я, 2004. – 792 с.

4. Концептуальні питання гігієнічного забезпечення організації навчального процесу у сучасній школі / В. І. Берзін, Р. Т. Бевз, Л. А. Стасюк [та ін.] // Журнал АМН України. – 2004. – Т. 10, № 1. – С. 193–199.

5. Кучма В. Р. Приоритетные критерии оценки состояния здоровья населения (диагностика, профилактика и реабилитация) / В. Р. Кучма, Л. М. Сухарева // Гигиена и санитария. – 2005. – № 6. – С. 42–45.

6. Пашкевич С. А. Гігієнічні особливості впливу внутрішньошкільних факторів на якість життя та здоров'я молодших школярів : автореф. дис. ... канд. мед. наук : спец. 14.02.01 «Гігієна та професійна патологія» / С. А. Пашкевич. – Донецьк, 2008. – 24 с.

7. Польша Н. С. Гігієнічне забезпечення умов життєдіяльності дітей у загальноосвітніх навчальних закладах / Н. С. Польша, С. В. Гозак // Гуманітарний вісник. – 2011. – № 23. – С. 186–190.

8. Сергета І. В. Гігієнічна організація внутрішньошкільного середовища як фактор оптимізації адаптаційних ресурсів організму молодших школярів-ліцеїстів / І. В. Сергета, М. А. Редціц // Вестник гигиены и эпидемиологии. – 2001. – Т. 5, № 2. – С. 220–223.

9. Стан здоров'я підлітків та особливості їхнього способу життя / Н. В. Медведовська, С. Д. Пономаренко, Т. К. Кульчицька [та ін.] // Україна. Здоров'я нації. – 2007. – № 3–4. – С. 27–30.

РЕЗЮМЕ

Гудым С. В., Гудым Н. П. Особенности организации досуга детей школьного возраста.

На основании изучения и гигиенической оценки условий и организации досуга младших школьников определен ряд неблагоприятных факторов, которые могут отрицательно влиять на состояние здоровья детей. Установлено, что почти половина респондентов (42,01±2,16 %) свободное от учебы время предпочитает проводить за компьютером, что провоцирует у 47,27±2,19 % учеников жалобы на плохое самочувствие. Определено, что среди причин жалоб детей во всех возрастных группах преобладают длительные занятия в школе (42,59±2,17 %). Второе место среди причин жалоб у детей занимает длительное выполнение домашнего задания (30,09±2,01 %), третье место – физические нагрузки на уроках физической культуры (27,18±1,95 %).

Оценка рабочего места детей во время выполнения домашнего задания позволила установить достоверную корреляционную связь между несоответствием рабочего места гигиеническим требованиям и наличием жалоб ($r=0,45$, $p<0,05$).

Ключевые слова: досуг детей, социально-бытовые условия, состояние здоровья, компьютерные игры, жалобы, школьники.

SUMMARY

Gudym S., Gudym N. Peculiarity of leisure organization of the school age children.

Article devoted to assessing the conditions and leisure of school children. Based on the study and evaluation of the hygienic conditions and recreation of children of school age a number of adverse factors that may adversely affect the health of children are identified

Overall health of children depends not only on educational factors, but also on the learning environment at home and leisure and recreation.

It is found out, that almost half of respondents (42.01±2.16 %) prefer spending leisure time at the computer, which provokes in pupils complaints of feeling unwell (47.27±2.19 %). Children holding considerable time at the computer and watching television may be due more to the fact that most of pupils (68.02±2.05 %) at the weekends stay at home, 12.50±1.45 % of children spend the weekend in rural areas and only a small percentage of respondents traveled with family or walk in the city (10.03±1.32 %) and in the country (9.45±1.28 %).

The highest percentage of complaints was registered among children of secondary school age (47.27±2.19 %). The share of children of primary school age and older who complained was 27.27±1.95 % and 25.45±1.91 % respectively.

It is defined, that among reasons of complaints of children in all age-related groups the predominant was long studies at school (42.59±2.17 %). Second place among reasons of children's complaints occupies the long performance of a home task (30.09±2.01 %) and the third place occupies physical activity at the lessons of physical culture (27.18±1.95 %).

It is determined, that 50.0±2.19 % of children does homework at the writing desk which does not suit for it, which could affect the formation of correct posture and quality of homework.

The valuation of working place of children during the performance of a home assignment allowed setting reliable cross-correlation between disparity of working place of hygienic requirements of schoolchildren and presence of complaints ($r=0.45$, $p<0.05$).

Prospects for further research the author considers in the assessment of leisure of children who are engaged in sports sections.

Key words: *children's activities, social conditions, health, computer games, complaint, school children.*

УДК 37.013:001.53:001.895(477)+(1-87)

О. В. Листопад

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВІТЧИЗНЯНА РЕФОРМОЛОГІЯ ТА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ОСВІТНІХ ЗМІН

У статті висвітлено місце наукових праць вітчизняних авторів у розвитку сучасної теорії освітніх змін, виявлено роль вітчизняної реформології у формуванні вітчизняних стратегій освітніх змін, схарактеризовано основні вектори науково-дослідної й експериментальної діяльності в Україні в умовах освітніх змін. Доведено, що в роботах українських науковців представлено системний аналіз зарубіжної теорії освітніх змін, здійснено адаптацію основних положень теорії освітніх змін до українських реалій; обґрунтовано, що положення зарубіжної теорії освітніх змін, ідеї вітчизняних реформологів покладено в основу формування вітчизняних стратегій освітнього розвитку. Виявлено перевагу наукового-раціоналізму й ціннісного підходу у формуванні сучасних стратегій освітніх змін в Україні. Показано, що експериментально-дослідну діяльність як основу ефективності продуктивних внутрішніх змін у діяльності організації визнано пріоритетною умовою результативності вітчизняних стратегій освітніх змін.

Ключові слова: *освітні зміни, реформи, інновації, трансформації, стратегії освітніх змін*

Постановка проблеми. Інтеграція України у світовий і європейський освітній простір зумовлює необхідність перегляду існуючих підходів до модернізації освітньої галузі, забезпечення її відповідності міжнародним вимогам. Вивчення й узагальнення сучасної теорії освітніх змін, її подальший розвиток відповідно до особливостей соціально-економічного розвитку української освіти, позитивно впливають на модернізацію всіх рівнів освіти, середньої в тому числі; знаходять відображення у збагаченні педагогічної науки положеннями сучасної реформології, активізації експериментально-дослідної роботи освітніх установ в епоху освітніх змін.

Мета і завдання. У межах статті висвітлено місце наукових праць вітчизняних авторів у розвитку сучасної теорії освітніх змін, виявлено роль